

2. b) Úvod do teoretických základů typografie

Typografie je **umělecko-technický obor**, který se zabývá **tiskovým písmem**. Dělí se na **mikrotypografii** a **makrotypografii**.

Mikrotypografie se zabývá **uměleckou tvorbou písma**. **Makrotypografie** se zabývá **umístěním písma na stránku, proporcemi titulků, textů a ilustrací**. V češtině se tradičně makrotypografie nazývá **grafická úprava**.

Typografie má bohatou historii a významný vliv na vývoj kultury a umění.

V průběhu dějin se vyvinulo mnoho typografických stylů a technik. Jedním z prvních typografických stylů byla **gotická typografie, která se objevila v 12. století**. Dalším významným stylem byla **renesanční typografie, která se objevila v 15. století**. Tento styl se vyznačoval používáním klasických římských písmen a byl ovlivněn humanistickými myšlenkami.

Další významnou epochou v historii typografie byl **18. a 19. století**, kdy se rozvíjela **klasicistní typografie, romantická typografie a viktoriánská typografie**. Tyto styly se vyznačovaly složitými dekorativními prvky a zdobením.

20. století bylo obdobím výrazných změn v oblasti typografie. Do popředí se dostaly jednoduché, čisté linie a minimalismus. Mezi nejvýznamnější osobnosti typografie patří například **Jan Tschichold**, který se proslavil svým stylem zvaným "**nová typografie**", který zdůrazňoval jednoduchost a funkčnost.

V průběhu 20. století se také začaly používat nové technologie, jako například fotografická reprodukce písma a digitální písmo. V současnosti se typografie stále vyvíjí a inovuje, přičemž se kladou velké nároky na **čitelnost, funkčnost a estetiku**.

Mezi další významné osobnosti typografie patří například **Adrian Frutiger, Eric Gill, Paul Renner, Herb Lubalin, Neville Brody a Erik Spiekermann**. Tito designéři a typografové měli vliv na vývoj typografických stylů a technik a stali se předními autoritami v oblasti typografie.

Popis autorů

Jan Tschichold byl jedním z nejvýznamnějších typografů 20. století. Jeho styl "**nová typografie**" byl charakteristický svou jednoduchostí a funkcionalitou. Jeho odkaz lze najít například v moderním minimalismu, který je stále populární v grafickém designu a architektuře.

Adrian Frutiger byl designérem a typografem, který je známý především díky svému písmu **Frutiger**, které vytvořil v 60. letech 20. století. Tento font se dodnes používá v různých aplikacích a značkách, jako například v **letištních informačních systémech nebo v logu banky Credit Suisse**.

Eric Gill byl britským sochařem, typografem a autorem písma **Gill Sans**, které se stalo jedním z **nejvýznamnějších sans-serif písem v historii**. Písmo Gill Sans se v současnosti stále používá v různých aplikacích a designech, od **značkování produktů po vzdělávací materiály**.

Herb Lubalin byl americký typograf a grafický designér, který se proslavil svým inovativním přístupem k používání písmen. Jeho odkaz je vidět v mnoha moderních **logotypech a reklamách**, které využívají typografii jako výrazový prostředek.

Neville Brody je britský grafický designér a typograf, který se proslavil v 80. letech 20. století jako zakladatel magazínu **The Face**. Jeho styl se vyznačuje inovativním používáním typografie, kde **písmena slouží jako vizuální prvky samy o sobě**, bez nutnosti vyjadřovat konkrétní slova.

Erik Spiekermann je německý designér a typograf, který se proslavil svým přístupem k používání písmen jako komunikačního nástroje. Jeho styl se vyznačuje čistotou a jednoduchostí, **kde písmo slouží jako klíčový prvek designu**. Spiekermann je autorem řady písem, jako jsou **FF Unit, FF Meta, FF Info a ITC Officina**, které se používají v různých oborech, od vydavatelství po technologické společnosti.

Základní klasifikace písem

Mezi důležité znaky charakterizující typ písma patří:

1. **Způsob zakončení tahu** (*má / nemá patku*) - Má-li patku, její přechod na hlavní tah (*oblý / ostrý přechod*)
2. **Stínovaný / nestínovaný tah** – je-li stínovaný, směr stínování, kontrast mezi silným a slabým tahem
3. **Duktus** – síla tahů
4. **Proporce písma**

Podle těchto znaků se rozlišuje celá řada skupin písem, jako jsou například:

1. **Bezpatková (grotesková, sans-serif)**
 - Absence patek
 - Tahy stejně silné, slabé stínování
 - Málo zdobená
 - *Např. Arial, Tahoma*
2. **Patková (antikva, serifová)**
 - Tahy písmen zakončeny patkami
 - Mají obvykle stínování
 - *Např. Times New Roman, Bookman*
3. **Kaligrafická a dekorativní**
 - Vychází z kaligrafických skriptů – z písem volně ručně psaných – na speciální druhy tiskovin (*vizitky, reklamy, svatební oznámení...*)
4. **Jiné klasifikace – podle šířky písmen**
 - Proporcionální – písmena jsou různě široká, číslice jsou stejně široké.
 - Neporcionální – všechna písmena jsou stejně široká. *Používá se např. při vkládání programového kódu do dokumentu.*

Odborná terminologie

Písmo

Kompletní sada znaků – písmen, číslic a symbolů, které sdílejí **stejnou** šířku, tloušťku a styl.

Rodina písma

Sada písma, která **sdílí celkový vzhled** a je navržena pro společné využití.

Font

Písmo uložené jako soubor/data na počítači.

Řez písma

Verze jednotlivého písma v rodině písma.

Roman neboli **normální** (regular); je základním písmem rodiny, která může používat další řezy, jako jsou například polotučné, tučné, kurzíva a další.

Písmová osnova

Účarí – základna písmové osnovy, na níž jsou postaveny obrazy písmových znaků.

Duktus – výraznost kresby písma. Tloušťka tahů písmen v poměru k jeho výšce.

Stínování – zesilování částí nebo celých tahů písmena, hlavně u dříků a oblouků.

Tah písma – kresebný prvek písmového znaku, např. dřík, oblouk, náběh, výběh atd.

Dřík písmena – hlavní svislý tah

Serif (patka) – příčné zakončení tahu písmena (vodorovné, svislé nebo šikmé). Tvar serifů je jednotný, utváří charakter písma.

Hladká sazba – sazba jednoho stupně, druhu a řezu písma sázená do odstavců.

Verzátky a mínusky

Verzátky jsou písmena velké abecedy. Mínusky jsou písmena malé abecedy.

Řádkový proklad

Odstup mezi řádky, velikost prokladů záleží na stupni písma a šířce sazby (špatné použití vede ke slévání řádků nebo dírák v textu).

Parchanty

Jsou **neúplné řádky textu**, které se vyskytují na nevhodném místě.

Sirotek – poslední řádek odstavce, jenž vychází na první řádek stránky.

Vdovu – první řádek odstavce na konci stránky/sloupce.

Jednoznakovky

Jsou samostatná písmena, jako spojky a předložky, na koncích řádků. Zbavujeme se jich.

Kerning

Neboli **prostrkání**, určuje **vzdálenost jednotlivých písmen a slov od sebe**.

Čtverčík

Čtverec o **hraně odpovídající velikosti písma** (typografická míra odpovídající pro mezislovní mezery).

em = celý čtverčík

en = polovina čtverčíku

Použití typografie

U písma a s ním spojenou celkovou grafickou úpravou vždy záleží na tiskovině, kterou děláme. Řídíme se hlavně podle charakteru tiskoviny. Jaká je její tematika, co má znázorňovat, pro koho je určena. Dále také podle požadavků, rukopisu, formátu a jiných. *(Např. bylo by nevhodné použít pro knihu o moderní technologii gotické písmo)*

Vývoj práce s písmem v průběhu let

Práce s písmem prošla v průběhu let velkým vývojem a změnami, které odrážejí technologický pokrok a společenské změny. Klíčové etapy jsou:

1. **Ruční psaní:** Nejdříve se písmo psalo ručně pomocí různých nástrojů, jako byly například brk, pero, nebo tužka. V této době se rozvíjely různé typy písma, jako byly gotické, římské, nebo kaligrafické.
2. **Knihtisk:** Vynález knihtisku v 15. století (**Johannes Gutenberg**) umožnil reprodukci textu v množství a vysoké kvalitě. Písmo se stalo velmi důležitým prvkem v procesu knihtisku, a tak se začaly vyvíjet nové písmové styly a typy písma.
3. **Strojové psaní:** V 19. století se objevily první stroje na psaní, jako byl například typewriter, neboli psací stroj. Tyto stroje umožnily rychlejší a jednotnější psaní a byly velmi populární v administrativních pracích.
4. **Digitální technologie:** S nástupem počítačů a digitálních technologií se písmo stalo digitálním a objevila se řada nových možností práce s písmem. Designéři mohou nyní vytvářet nová písma, upravovat stávající, a vytvářet grafické prvky pomocí speciálních softwarů, jako je Adobe Illustrator nebo Photoshop.

Dnes je práce s písmem důležitou součástí mnoha oblastí, jako je například grafický design, branding, reklama, webdesign, nebo tištěné materiály. Designéři mají k dispozici širokou paletu písem a možností práce s nimi, a mohou tak vytvářet působivé a efektivní vizuální komunikaci.